

הידושיו של מקרא

פרשת ויקהל פקודי

ממפרשי התורה שעמדו על כמה מעניינים אלו.

ועיין ברשב"ם שביאר שהקהילים למחצית השקל ושם צוה להם גם דינים אלו. ובאור החיים הק' ביאר דההתקהלות היה משום שכל אחד לבד פחדו ממנו כדכתיב ויראו מגשת אליו, ומשום כי קרן עור פניו, ולכך הקהילים יחד כדי שלא יפחדו. רק דא"כ קשה למה היה צריך להקהיל כולם, ולא די היה לו להקהיל השבעים זקנים וכדומה.

ובאמת באור החיים הק' שם משמע דבכל ציווי היה משה מקהילים, וכאן רק כתבה תורה להדיא שהקהילים, והטעם לכך משום כי קרן עור פניו, וממילא ניחא דלא בשביל הפחד ממנו הקהילים, אלא בשביל כך רק כתבו כאן הדבר, דבוה יהא ניחא איך הצליח לצוותם הדברים על אף שפחדו ממנו, ומשום דנקהלו יחד.

ועוד הוסיף שם באור החיים הק' והביא מן הזוהר הק' שהיה משה מקהיל האנשים והפרידם מן הנקיבות, ולפי זה ביאר שם דהקהיל האנשים לבד והנשים לבד, ולכך כתיב 'בני' ישראל בייתור, לומר דבני ישראל לבד היו.

ולפי זה ניחא, דלכך כתיב ויקהל, דבאמת בכל ציווי היה מקהילים, וכאן נכתב הדבר משום דפחדו ממנו וכנ"ל, וממילא לא היה צריך ציווי מיוחד להקהילים, דזה היה חלק

ויקהל משה את כל עדת בני ישראל ויאמר אלהם אלה הדברים אשר צוה ה' לעשות אתם (לה, א). צריך ביאור התקהלות זו שהקהילים משה למה ליה, וכי בכל דבר שצוה ה' ואמר להם היה מקהילים, ומאי נשתנה כאן. ואם באמת בכל פעם היה מקהילים, למה כאן נאמר שהקהילים ובשאר מקומות לא הוזכר כזאת.

ועוד קשה דאם רק כאן הקהילים מסתמא היה לזה ציווי מיוחד שבעינן להקהילים, ולא מצינו שנצטווה בזה משה, וא"כ למה הקהילים אם לא נצטווה על זה. עוד צריך ביאור דמצינו שהקהל היינו אנשים נשים ומט, וכמו שנצטוו במצוות הקהל, ואילו כאן נאמר 'בני' ישראל, דמשמע רק הזכרים לבד ולא נשים, ועוד דא"כ למה נאמר כאן ייתור את 'כל' עדת, דמשמע ריבוי, ואם רק האנשים נתקהלו מה בא לרבות.

עוד צריך ביאור למאי נכתב אשר צוה ה' 'לעשות אתם', דלכאורה ייתור הוא, ודי לומר אלה הדברים אשר צוה ה', דברור הוא דאם אומר אח"כ ששת ימים תעשה מלאכה וכו' דכך צום ה' לעשות, ולמאי בעינן לכותבו בייתור. ועוד קשה דהיות ומתחיל בדיני שבת שאסור לעשות בו מלאכה, מה שייך לומר בו לעשות אתם, אדרבא יש לו לומר מה לא לעשות ולא כן לעשות. ועיין באור החיים הק' ועוד

מן הציווי בכל דבר שצוה לו הקב"ה לומר לישראל. ולפי זה ניהא גם מה דבהקהל מצינו שהיו אנשים נשים וטף, ואילו כאן כתיב 'בני ישראל, דבאמת הקהיל כולם כבמצוות הקהל, ו'בני' כתיב לומר דהקהילם בנפרד, וכדי שלא תחשוב שרק הזכרים הקהיל, לכך כתיב גם בייתור 'את כל', שבאמת את כולם הקהיל רק לא יחד, אלא האנשים לבד והנשים לבד.

ומה דאמר לכאורה בייתור 'לעשות אתם', וגם היה קשה דגבי שבת הציווי היא לא לעשות ולמה אמר לעשת אתם. אולי יש לומר דהיות ובא עכשיו לומר להם דבשבת אסורים לעבוד, אולי יהיו כאלו שלא יעשו כלום בשבת דבעינן לנוח, וכדי שלא יבואו לחלל השבת אפי' לא באחד מן הדינים, וכאותו אחד שהיה שוכב כל השבת ובכך נזהר מלחללה בשום דין, דלזה אמר להם דלא זהו כוונת הקב"ה לשמור כך את השבת, אלא דבעינן לעשות אתם, והיינו לכבדה ולעשותה בפועל, ותוך כדי כך גם לשמרה ע"י שילמדו כל ההלכות בזה כראוי. או רצה לומר שכשם שמצוה יש לנו בשבת מכל מלאכה, כך גם המצוה היא על ימי החול שששת ימים תעשה מלאכה, כשם שבשבת בעינן לנוח ממנה.

ועיין בכלי יקר שביאר הדבר בטוב טעם דהכל מיירי כאן לקראת עבודתם בבניית המשכן, ועל זה אמר להם ששת ימים תעשה מלאכה והיינו עבודת המשכן, ולזה הוסיף לצוותם דבשבת נאסר עליהם לעסוק במלאכה זו, וכ"ש בשאר מלאכות חול, וממילא ניהא למה כתיב לעשות אתם, דעיקר הציווי כאן הוא לעשות בששת ימי החול, ובזה גם ביאר שם למה כתיב אלה הדברים דמשמע לכל הפחות

שנים, דעל דיני המשכן א"א דלזה נתכוין כאן בנוסף לדיני שבת, דהרי על המשכן בא בציווי נפרד, דאמר להם זה הדבר אשר צוה ה', אלא דב' הדברים הם על עשיית המשכן בימי החול, ולא לעשותו בשבת.

ולפי זה גם יהא ניהא למה חזר הכתוב לומר דיני שבת על אף שכבר נאמרו בעשרת הדברות, דכאן איירי לגבי בניית המשכן ועיקר הציווי על ימי החול לעשותם, וממילא גם אמר להם דבשבת הרי זה אסור וכנאמר למעלה.

ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי

יהיה לכם קדש שבת שבתון לה' כל העושה בו מלאכה יומת: לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת (לה, ג ד). בפסוקים אלו צריך לבאר כמה דברים, בתחילה קשה למה כלל חזר כאן משה לומר להם דיני שבת, הרי כבר בעשרת הדברות אמר להם כן, ומה חידש עכשיו שוב (ובהערה דלעיל ביארנו הדבר ע"פ הכלי יקר).

עוד קשה למה אמר דביום השביעי יהיה לכם קדש דאין בזה משמעות ברורה מה הם צריכים לעשות או לא לעשות, ורק מיד ממשיך הכתוב ואומר שאם כן עשה בו מלאכה יומת, הרי כלל לא הקדים לומר דאסור לעשות בו מלאכה, ולמה מיד אומר רק העונש של העושה בו מלאכה. עוד קשה דאם כבר אמר דכל העושה מלאכה יומת, למה בעינן לומר אח"כ לא תבערו אש בכל מושבותיכם, הרי הבערת אש מכלל המלאכות ניהו, וכבר אמר דאם עושה כן יומת.

ועיין באור החיים הק' שביאר דלכך חזר הקב"ה לומר דיני שבת כאן קודם דיני המשכן, דשבת הרי היא שקולה כנגד כל התורה, ואחר שעבדו עבודה זרה שעליה נאמר שכל המודה בע"ז ככופר בכל התורה, בה בשבת יהא מתקן כל התורה, ובכך יזכו שיהא הקב"ה שוכן בתוכם במשכן, ובכך גם ביאר שם למה כתיב לעשת אתם, דעשיה זו היינו תיקון לכל התורה, וממילא לפי זה יהא ניהא למה לא בא לומר הדין של שבת שלא לעשות בה מלאכה, דבזה כבר מסתמך על מה שאמר להם בעשרת הדברות, אלא רק בא לומר ששבת יהיה לכם קדש, והיינו שקדש זה יכפר כל התורה שקלקלו בע"ז. ומה שאמר להם כאן הדין שכל העושה בו מלאכה יומת, בא כאן להשלים מה שלא אמר שם, דשם לא נאמר העונש של העושה בה מלאכה ולכך השלימה כאן.

אבל קשה דא"כ היה לו די לומר כאן כל העושה בה כל מלאכה יומת, וממילא נדע גם על אוכל נפש דהיא מכלל כל מלאכה. ויש לומר דא"כ היה הו"א דרק מי שעבר בה כל מלאכה הוא יומת ולא על כל מלאכה לבד יומת, ולכך נאמר העושה בה מלאכה דגם על מלאכה אחת חייב מיתה. אבל עדיין קשה דמה שבא הכתוב לומר לא תבערו אש לא איירי בעונש על העושה כן אלא רק על האיסור לבד איירי, וזה כבר ידעינן ממה דכתיב בעשרת הדברות כל מלאכה, וממילא מה נוסף כאן שחזר וכתבו. ואולי יש לומר דהיות ואיסור זה של לא תבערו סמכו הכתוב לכל העושה בה מלאכה יומת, ממילא משמע דגם עליה נאמר עונש זה שהעושה כן חייב מיתה.

פרשת פקודי

אלה פקודי המשכן משכן העדת אשר פקד על פי משה עבדת הלויים בעיד איתמר בן אהרן הכהן (לה, כא). עיין במאור ושמש כאן שכבר עמד על מה דנכתב כאן 'אלה' פקודי, דבכל התורה הכלל הוא שאלה פוסל את הראשונים, וא"כ מה בא אלה שנכתב כאן לפסול מהא דנכתב למעלה. עוד צריך ביאור מה דאמר הכתוב אשר פוקד על פי משה, ומיד אח"כ אומר שעבדת הלויים היתה ביד איתמר, דא"כ מה היה נעשה בפקודת משה, הרי כל העבודה במשכן היה ע"י הלויים, ואם עבודת הלויים היה ע"י איתמר מה נשאר למשה לפקד.

ומה שהוסיף כאן אח"כ לא תבערו אש, ולכאורה הרי היא מכלל המלאכות ולמה פירט מלאכה זו לעצמה, עיין ברמב"ן דביאר דהיות וכאן לא נאמר כל מלאכה, אלא כתיב העושה בה מלאכה, הו"א דאין מלאכת אוכל נפש כלולה כאן, ורק שם גבי עשרת הדברות דאמר כל מלאכה הכליל אוכל נפש, לכך חזר כאן לומר לא תבערו. אבל קשה דאם על אמירת האיסור עצמו הסמך עצמו על מה שכבר נאמר שם בעשרת הדברות, ולכך אמר רק העונש על זה וכנ"ל, למה גבי אוכל נפש לא הסמך עצמו על מה שנאמר שם, ועדיין יקשה למה חזר לומר לא תבערו. ויש לומר דמ"מ שם לא נאמר על אוכל נפש שיש בה עונש מות, ולכך חזר וכתבו כאן, לומר דהעונש מות גם עליה נאמר.

ועיין בכלי יקר שהסתפק כאן אם מה שנכתב אלה פקודי המשכן על הפרשה שלפנינו נכתב, והיינו שמכאן והלאה נכתב פקודי המשכן, או שעל הפרשה

חידושו

ויקהל פקודי

של מקרא

האחרונים והיינו פרשת ויקהל נכתב, ששם היה הכל מפקודי המשכן. וכתב שם שבאמת אלה פקודי עולה על הפרשה שלמעלה, והיינו כל מעשי המשכן איך שנבנו כל הכלים וכדומה, וכאן בא משה ליתן דין וחשבון מה עשו עם כל הכסף שהביאו למשכן.

ולפי זה נראה לתרץ ב' הקושיות, דבאמת הכתוב מיירי כאן מן הפרשה שלמעלה ששם פיקד משה על עשיית כל הכלים וכדומה, וזהו שאמר כאן אשר פוקד על פי משה, ואילו עכשיו שהמשכן מוכן וראוי לעבודה, ע"ז אומר הכתוב דעבודת הלויים היה ביד איתמר בן אהרן הכהן, וממילא משני עניינים איירי כאן מבניית המשכן ועשייתו דזהו על פי משה, ואח"כ על עבודתו כשהוא מוכן שהוא ביד איתמר, וממילא ניהא גם מה בא 'אלה' לפסול את הראשונים, דאין הכוונה לפסול ממש אלא לחלק בין הראשונים להאחרונים, דהראשונים פוקד על פי משה, ואילו

ואתו אהליאב בן אחיסמך למטה דן חרש וחשב ורקם בתכלת ובארגמן ובתולעת שני ובשש (לה, כג). צריך ביאור דבתחילה אמר הכתוב שאהליאב היה חרש ורק אח"כ אומר שגם היה חשב, ואח"כ מוסיף שגם היה רקם, ותימה הוא, דמסתבר יותר דלפני הכל לפני שיעשה משהו יהא חשב שיתכנן מה הוא רוצה לעשות, ורק אח"כ יהא חרש ורקם, ולמה הקדים הכתוב חרש לחשב.

ואולי יש לומר דכדי לחיות חורש אין צורך לתכנן כ"כ כמו ברקם, דברקימה כאן איירי שהיו רקם כדי שיצא מב' צדדים ציורים, ולרקום בכחאי גוונא בעינן לחשב מאד מאד, ולכך כתיב על זה וחשב, אבל על החרש על אף שגם בו בעינן מחשבה מ"מ אין בזה מלאכת מחשבת כ"כ, ולכן לא נכתב בו.

יוצא לאור ע"י הר"ר זלמן חיים הומינר הי"ו, מחבר גליון 'דפירשנו' על הדף היומי, קרית קרעטשניף רחובות.

להנצחות ולרשימת תפוצה וכן לכל ענייני הגיליון ניתן לפנות למס' פאלפון 0533132203 או למייל sh0533132203@gmail.com